

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ

στην πρόταση νόμου «Πρόληψη και αντιμετώπιση της γονεϊκής αποξένωσης και ενίσχυση της προστασίας του παιδιού»

Προς τη Βουλή των Ελλήνων

Η παρούσα πρόταση νόμου από τους Ανεξάρτητους Βουλευτές Γεώργιο Μανούσο, Γιάννη Δημητροκάλλη και Διονύση Βαλτογιάννη, με τίτλο «Πρόληψη και αντιμετώπιση της γονεϊκής αποξένωσης και ενίσχυση της προστασίας του παιδιού», επιδιώκει να καλύψει ουσιώδες νομοθετικό και θεσμικό κενό της ελληνικής έννομης τάξης, το οποίο αφορά τη συστηματική παρεμπόδιση της επικοινωνίας γονέα και παιδιού, την εργαλειοποίηση του ανηλίκου μέσα στη γονική σύγκρουση, την υπονόμηση του γονικού δεσμού και την ανεπαρκή θεσμική αντιμετώπιση περιστατικών που προκαλούν σοβαρή ψυχική επιβάρυνση στο παιδί. Η πρόταση αποσκοπεί στη διαμόρφωση ενιαίου, σαφούς και εφαρμόσιμου πλαισίου, το οποίο θα λειτουργεί συμπληρωματικά προς το ισχύον οικογενειακό και ποινικό δίκαιο και θα ενισχύει την πρακτική προστασία του παιδιού.

Η γονική αποξένωση, όπως προσεγγίζεται στην παρούσα πρόταση, δεν αφορά ψυχιατρική διάγνωση του παιδιού ούτε σύνδρομο. Αφορά συγκεκριμένες συμπεριφορές, παραλείψεις και μοτίβα επιρροής που προκαλούν ή επιδιώκουν τη σοβαρή διατάραξη και, σε βαρύτερες περιπτώσεις, τη διάρρηξη του δεσμού του παιδιού με τον άλλο γονέα, χωρίς αντικειμενικό και τεκμηριωμένο λόγο σχετικό με την ασφάλεια ή την ψυχική του ακεραιότητα. Η έννοια αυτή πρέπει να διακρίνεται ρητά από τη δικαιολογημένη αποφυγή επαφής λόγω πραγματικού και αποδεδειγμένου κινδύνου, καθώς και από την απλή παρακώλυση επικοινωνίας.

Η ανάγκη νομοθέτησης στηρίζεται στη διαπίστωση ότι το ισχύον σύστημα αντιδρά αποσπασματικά, αργά και χωρίς ενιαία επιχειρησιακά κριτήρια. Συμπεριφορές όπως η επαναλαμβανόμενη μη παράδοση παιδιού, η ματαίωση συναντήσεων, η απόκρυψη ουσιωδών πληροφοριών για τη ζωή του ανηλίκου, η συστηματική απαξίωση του ενός γονέα ενώπιον του παιδιού και η χρήση αβάσιμων ή εργαλειοποιημένων καταγγελιών δεν αντιμετωπίζονται σήμερα με ενιαίο και αποτελεσματικό τρόπο. Έτσι, η δικαστική ρύθμιση συχνά παραμένει ανενεργή στην πράξη και η βλάβη του παιδιού παγιώνεται.

Η παρούσα πρόταση δεν αποσκοπεί σε αντιπαράθεση ανδρών και γυναικών ούτε υποτιμά οποιαδήποτε μορφή ενδοοικογενειακής ή έμφυλης βίας. Η βία κατά των γυναικών είναι υπαρκτή, σοβαρή και οφείλει να αντιμετωπίζεται με πλήρη θεσμική σοβαρότητα. Πλην όμως, η υποχρέωση αυτή δεν μπορεί να συνεπάγεται αορατότητα άλλων μορφών βίας, ιδίως όταν αυτές ασκούνται μέσω του παιδιού, μέσω της παραβίασης δικαστικών αποφάσεων, μέσω ψυχολογικού αποκλεισμού, μέσω απειλών ή μέσω της συστηματικής αποδόμησης του γονικού ρόλου του πατέρα.

I. Εισαγωγή - Ανάγκη νομοθέτησης

Η γονική αποξένωση αποτελεί σοβαρό κοινωνικό φαινόμενο που εμφανίζεται με αυξημένη συχνότητα σε περιπτώσεις χωρισμού, διαζυγίου και υψηλής γονικής σύγκρουσης. Το παιδί βρίσκεται στο κέντρο αυτής της διαδικασίας και μπορεί να οδηγηθεί σε απόρριψη ενός γονέα

όχι λόγω αυτόνομης και ελεύθερης βούλησης, αλλά ως αποτέλεσμα συστηματικής επιρροής, χειραγώγησης ή συναισθηματικής πίεσης.

Η ελληνική έννομη τάξη διαθέτει ήδη βασικές ρυθμίσεις στο πεδίο της οικογενειακής σχέσης, της γονικής μέριμνας, της επικοινωνίας και της ενδοοικογενειακής βίας. Ωστόσο, το ισχύον πλαίσιο δεν κατονομάζει σήμερα ρητά τη γονική αποξένωση ως αυτοτελή μορφή ενδοοικογενειακής βίας, ενώ δεν παρέχει ειδικό, ενιαίο και επιχειρησιακό μηχανισμό αξιολόγησης και διαχείρισης περιστατικών συστηματικής διατάραξης του δεσμού γονέα και παιδιού.

Η έλλειψη αυτή έχει ως συνέπεια την καθυστέρηση στην αναγνώριση της βλάβης, την παγίωση της αποξενωτικής συμπεριφοράς, την αποδυνάμωση της πρακτικής αποτελεσματικότητας των δικαστικών αποφάσεων και, τελικώς, την έκθεση του παιδιού σε χρόνια σύγκρουση και ψυχική επιβάρυνση. Η νομοθετική παρέμβαση κρίνεται, συνεπώς, αναγκαία για να υπάρξει ειδικότερο προστατευτικό πλαίσιο.

II. Διεθνείς πρακτικές

Η διεθνής εμπειρία έχει ήδη αναδείξει ότι φαινόμενα συστηματικής υπονόμησης του δεσμού παιδιού και γονέα δεν αντιμετωπίζονται αποτελεσματικά χωρίς δομημένα εργαλεία αξιολόγησης, κοινά κριτήρια, εξειδικευμένη επιμόρφωση και συντονισμένη συνεργασία των αρμόδιων υπηρεσιών. Η βασική τάση στις ώριμες έννομες τάξεις δεν είναι η άκριτη υιοθέτηση διαγνωστικών όρων, αλλά η εστίαση σε συγκεκριμένες συμπεριφορές και στις επιπτώσεις τους για το παιδί.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, η θεσμική πρακτική κινείται προς την αναγνώριση αποξενωτικών συμπεριφορών και όχι προς την υιοθέτηση του όρου σύνδρομο. Η αξιολόγηση οργανώνεται μέσω δομημένων εργαλείων εκτίμησης των επιπτώσεων στο παιδί, με στόχο κοινή κατανόηση του προβλήματος και σταθερή εστίαση στην ευημερία του ανηλίκου.

Στην Ισπανία, οι σύγχρονες κατευθύνσεις προστασίας των ανηλίκων από τη βία στηρίζονται σε οριζόντια λογική πρόληψης, έγκαιρης ανίχνευσης, διεπιστημονικής παρέμβασης και δημόσιας αξιολόγησης. Η σημασία του παραδείγματος αυτού έγκειται στο ότι η προστασία του παιδιού δεν εξαντλείται στη δικαστική παρέμβαση, αλλά κατανέμεται οργανωμένα στην οικογένεια, στην εκπαίδευση, στην υγεία, στις κοινωνικές υπηρεσίες και στα σώματα ασφαλείας.

Στη Βραζιλία, έχει θεσπιστεί ειδικό νομοθετικό πλαίσιο για την *alienação parental*, με ενδεικτικό προσδιορισμό συμπεριφορών και δυνατότητα λήψης κλιμακωτών δικαστικών μέτρων όταν διαπιστώνεται ότι υπονομεύεται η σχέση του παιδιού με τον άλλον γονέα. Το παράδειγμα αυτό αναδεικνύει ότι το φαινόμενο μπορεί να αποκτήσει ειδική νομοθετική ορατότητα, χωρίς όμως να προκύπτει ανάγκη μηχανικής αντιγραφής του συγκεκριμένου μοντέλου στην ελληνική έννομη τάξη.

Στην Αυστραλία, η έμφαση δίδεται στην αρχική αξιολόγηση κινδύνου, στις υπηρεσίες οικογενειακής υποστήριξης και στην αναγνώριση επαναλαμβανόμενων μοτίβων εξουσιαστικού και καταναγκαστικού ελέγχου. Πριν από κάθε προσπάθεια αποκλιμάκωσης ή παραπομπής προηγείται συστηματικός έλεγχος κινδύνου και καταλληλότητας της διαδικασίας, ώστε η παρέμβαση να προσαρμόζεται στις πραγματικές ανάγκες προστασίας. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, το Συμβούλιο της Ευρώπης αναγνωρίζει ως βασική αρχή το δικαίωμα του παιδιού και των γονέων του να αποκτούν και να διατηρούν τακτική επικοινωνία, με

περιορισμούς μόνο όταν αυτό επιβάλλεται από το συμφέρον του παιδιού. Η κατεύθυνση αυτή ενισχύει την αρχή ότι ο γονικός δεσμός δεν προστατεύεται ως αφηρημένη αξίωση του ενήλικα, αλλά ως ουσιώδης αναπτυξιακή ανάγκη του παιδιού.

Από τη συγκριτική επισκόπηση των διεθνών πρακτικών προκύπτουν τέσσερα βασικά συμπεράσματα που είναι άμεσα αξιοποιήσιμα για την ελληνική πραγματικότητα. Πρώτον, το φαινόμενο πρέπει να περιγράφεται με όρους συμπεριφοράς και πραγματικών συνεπειών και όχι με αμφισβητούμενες ψυχιατρικές ετικέτες. Δεύτερον, η αξιολόγηση πρέπει να είναι πολυπαραγοντική, διατομεακή και τεκμηριωμένη. Τρίτον, η προστασία του παιδιού απαιτεί κοινή γλώσσα και συντονισμένη δράση όλων των εμπλεκόμενων υπηρεσιών. Τέταρτον, η κρατική παρέμβαση οφείλει να είναι ταχεία, παιδοκεντρική και κλιμακωτή.

III. Παιδοψυχολογικές και κοινωνικές επιπτώσεις

Η συστηματική αποξένωση του παιδιού από τον έναν γονέα μπορεί να προκαλέσει σοβαρές ψυχοσυναισθηματικές επιπτώσεις. Το παιδί ενδέχεται να εμφανίσει άγχος, ενοχές, σύγκρουση πίστης, διατάραξη της αίσθησης ασφάλειας και δυσχέρεια στη διαμόρφωση σταθερής ταυτότητας. Η έκθεσή του σε συνεχή και σωρευτική συναισθηματική πίεση το οδηγεί συχνά σε αναγκαστική ευθυγράμμιση με τον έναν γονέα, όχι επειδή αυτό ανταποκρίνεται στην αυθεντική του βούληση, αλλά επειδή λειτουργεί ως μηχανισμός προσαρμογής μέσα στη σύγκρουση των ενηλίκων.

Η βλάβη αυτή δεν εξαντλείται στην παρούσα οικογενειακή συγκυρία. Μπορεί να επηρεάσει την αυτοεκτίμηση, τη συναισθηματική ρύθμιση, την εμπιστοσύνη προς τους άλλους και την ικανότητα διαμόρφωσης ασφαλών σχέσεων στην ενήλικη ζωή. Το παιδί εσωτερικεύει ένα πρότυπο σχέσης βασισμένο στον φόβο, στη διάσπαση και στην ανασφάλεια, το οποίο μπορεί να συνοδεύει τη μετέπειτα ψυχική και κοινωνική του εξέλιξη.

Παράλληλα, η αποξένωση δεν πλήττει μόνο τον άμεσο γονικό δεσμό. Πλήττει το ευρύτερο υποστηρικτικό δίκτυο του παιδιού, καθώς συχνά διαρρηγνύει και τους δεσμούς με συγγενικά και οικογενειακά πρόσωπα που συνδέονται με τον αποκλεισμένο γονέα.

Για τον λόγο αυτό, κάθε θεσμική παρέμβαση οφείλει να διασφαλίζει ασφαλή, εξειδικευμένη και μη επανατραυματική ακρόαση του παιδιού, προσαρμοσμένη στην ηλικία, στην ωριμότητα και στις ιδιαίτερες συνθήκες της περίπτωσης του.

Οι κοινωνικές επιπτώσεις είναι επίσης σοβαρές. Η παρατεταμένη αδυναμία εφαρμογής δικαστικών αποφάσεων, η αμηχανία των υπηρεσιών και η έλλειψη κοινής γλώσσας υπονομεύουν την εμπιστοσύνη των πολιτών προς τους θεσμούς. Όταν ο γονέας προσφεύγει επανειλημμένα στη Δικαιοσύνη ή στις υπηρεσίες και η κατάσταση παραμένει πρακτικά αμετάβλητη, το μήνυμα που εκπέμπεται είναι ότι το κράτος αδυνατεί να προστατεύσει το παιδί από τη χρόνια σύγκρουση.

IV. Ελλείψεις του σημερινού συστήματος

Το πρώτο ουσιώδες έλλειμμα είναι η απουσία ενιαίου πρωτοκόλλου αξιολόγησης και ανταπόκρισης. Κάθε εμπλεκόμενη υπηρεσία λειτουργεί σήμερα με διαφορετικά κριτήρια, διαφορετική γλώσσα και διαφορετικό βαθμό ευαισθησίας απέναντι στο φαινόμενο. Αυτό οδηγεί σε άνιση μεταχείριση, σε ανασφάλεια δικαίου και σε πρακτική αδυναμία προστασίας. Το δεύτερο έλλειμμα είναι η υποτίμηση της ψυχολογικής βίας. Επειδή η γονική αποξένωση δεν αφήνει πάντοτε εμφανή σωματικά ίχνη, δεν αναγνωρίζεται εύκολα ως μορφή

κακοποίησης, παρότι μπορεί να έχει βαθιές, σωρευτικές και μακροχρόνιες συνέπειες στην ψυχική ανάπτυξη του παιδιού.

Το τρίτο έλλειμμα είναι η αργή και συχνά μη συντονισμένη ενεργοποίηση των θεσμών. Η καθυστέρηση στην αναγνώριση και αντιμετώπιση των περιστατικών επιτρέπει τη σταδιακή παγίωση της βλάβης και συχνά μετατρέπει μια αρχική σοβαρή διατάραξη σε ουσιαστική διάρρηξη του δεσμού.

Το τέταρτο έλλειμμα είναι η ανεπάρκεια πρακτικής εφαρμογής των δικαστικών ρυθμίσεων. Η παραβίαση αποφάσεων επικοινωνίας και οι επαναλαμβανόμενες ματαιώσεις συναντήσεων συχνά δεν αντιμετωπίζονται με επαρκή θεσμική αποφασιστικότητα, ιδίως όταν δεν συνοδεύονται από σωματική βία. Έτσι, το παιδί εκτίθεται σε παρατεταμένη ψυχική βλάβη ενώ η παραβίαση της δικαστικής ρύθμισης αντιμετωπίζεται ως απλό οργανωτικό πρόβλημα.

Το πέμπτο έλλειμμα είναι η έλλειψη κοινής καταγραφής περιστατικών. Χωρίς χρονοσειρά γεγονότων, χωρίς ενιαίο δελτίο και χωρίς δυνατότητα διασύνδεσης των αρμόδιων υπηρεσιών, το φαινόμενο παραμένει θεσμικά κατακερματισμένο και δυσχερώς αποδείξιμο. Κάθε περιστατικό μοιάζει μεμονωμένο, ενώ στην πραγματικότητα μπορεί να αποτελεί μέρος σωρευτικού μοτίβου.

Πρόσθετο δομικό έλλειμμα αποτελεί η υποστελέχωση και η ανεπαρκής διεπιστημονική συγκρότηση των κοινωνικών υπηρεσιών και των δομών παιδικής προστασίας, γεγονός που αποδυναμώνει την έγκαιρη αξιολόγηση, τη σταθερή παρακολούθηση των οικογενειών και τη συνεκτική παιδοκεντρική παρέμβαση.

Το έκτο έλλειμμα είναι η απουσία ειδικού, ενιαίου και παιδοκεντρικού αστυνομικού πρωτοκόλλου για αυτά τα περιστατικά. Στην ελληνική πραγματικότητα οι πολίτες μπορούν ήδη να απευθύνονται στα Αστυνομικά Τμήματα και στα Γραφεία Αντιμετώπισης Ενδοοικογενειακής Βίας, όπου υπάρχουν, για να υποβάλουν σχετική καταγγελία. Πλην όμως, η υφιστάμενη αστυνομική λειτουργία δεν διαθέτει ειδικά θεσπισμένο πρωτόκολλο πρώτης ανταπόκρισης για περιπτώσεις συστηματικής παρεμπόδισης επικοινωνίας, αποξενωτικών συμπεριφορών και σοβαρής διατάραξης του δεσμού παιδιού και γονέα.

Το έβδομο έλλειμμα είναι η απουσία επαρκώς εξειδικευμένων δομών στήριξης και επανασύνδεσης, οι οποίες θα μπορούσαν να λειτουργούν ως χώροι αξιολόγησης, αποκλιμάκωσης και προστασίας του παιδιού και της οικογένειας. Η έλλειψη αυτή δεν αφορά μόνο την ανυπαρξία οργανωμένων δομών, αλλά και την απουσία σαφούς πρόβλεψης ως προς τη στελέχωση, τις αρμοδιότητες, τον τρόπο παραπομπής και τη λειτουργική εποπτεία τους.

V. Στόχοι του παρόντος νόμου

Ο προτεινόμενος νόμος επιδιώκει τη διαμόρφωση ενιαίου και λειτουργικού πλαισίου πρόληψης, αναγνώρισης, αξιολόγησης και αντιμετώπισης της γονικής αποξένωσης και των συναφών συμπεριφορών που υπονομεύουν τον δεσμό παιδιού και γονέα.

Ειδικότερα, αποσκοπεί.

1. Στην ρητή θεσμική αναγνώριση της γονικής αποξένωσης ως υπαρκτού κοινωνικού φαινομένου και, όταν αυτή αποδεικνύεται ότι εκδηλώνεται μέσω χειραγώγησης, απειλών, συστηματικής απαξίωσης, παρεμπόδισης επικοινωνίας ή παραβίασης δικαστικών

αποφάσεων, στη νομοθετική της ένταξη στο προστατευτικό πλαίσιο της ενδοοικογενειακής βίας, με ειδική πρόβλεψη των αναγκαίων μηχανισμών προστασίας.

2. Στη θέσπιση ενιαίου εθνικού πρωτοκόλλου αξιολόγησης, με κοινά κριτήρια, διασταύρωση πηγών, δείκτες αποκλεισμού πραγματικού κινδύνου, χρονοσειρά γεγονότων και μητρώο πιστοποιημένων πραγματογνωμόνων.

3. Στην ταχεία και αποτελεσματική δικαστική και εισαγγελική προστασία, πριν η σοβαρή διατάραξη παγιωθεί και οδηγήσει σε ουσιαστική διάρρηξη του δεσμού παιδιού και γονέα.

4. Στην καθιέρωση ειδικού και ενιαίου αστυνομικού πρωτοκόλλου πρώτης ανταπόκρισης σε περιστατικά παραβίασης επικοινωνίας, άρνησης παράδοσης παιδιού, απειλών αποκλεισμού και ψυχολογικής κακοποίησης μέσω του παιδιού. Το πρωτόκολλο αυτό πρέπει να περιλαμβάνει τυποποιημένη καταγραφή της άρνησης του ανηλίκου, άμεση διασύνδεση με την Εισαγγελία Ανηλίκων και ενεργοποίηση των αρμόδιων κοινωνικών υπηρεσιών, ώστε η αστυνομική παρέμβαση να μην εξαντλείται στην απλή καταγραφή αλλά να εντάσσεται σε συνεκτικό πλαίσιο παιδικής προστασίας.

5. Στην υποχρεωτική εκπαίδευση αστυνομικών, δικαστικών λειτουργών, κοινωνικών υπηρεσιών, εκπαιδευτικών και επαγγελματιών ψυχικής υγείας, ώστε να αναγνωρίζουν εγκαίρως τις αποξενωτικές συμπεριφορές και να αποφεύγουν τη δευτερογενή θυματοποίηση.

6. Στη δημιουργία ενιαίου μηχανισμού καταγραφής και παρακολούθησης περιστατικών, με αυστηρή προστασία προσωπικών δεδομένων, καθορισμό αρμοδίων φορέων πρόσβασης και ασφαλείς όρους επεξεργασίας.

7. Στην πρώιμη ανίχνευση μέσω σχολικών δομών και στη σαφή παραπομπή προς τις κοινωνικές και εισαγγελικές υπηρεσίες, όταν υφίστανται σοβαρές ενδείξεις αποξενωτικής συμπεριφοράς ή ψυχικής βλάβης του παιδιού.

8. Στη δημιουργία κέντρων στήριξης, επανασύνδεσης και οικογενειακής δικαιοσύνης, με διεπιστημονική στελέχωση και δυνατότητα αποκλιμάκωσης και υποστήριξης, όπου δεν συντρέχει ζήτημα ασφάλειας. Τα κέντρα αυτά πρέπει να στελεχώνονται κατ' ελάχιστον από ψυχολόγο, παιδοψυχίατρο ή ψυχίατρο, κοινωνικό λειτουργό και νομικό σύμβουλο.

Αρμοδιότητά τους πρέπει να είναι ιδίως η συμβουλευτική γονέων, η ψυχολογική υποστήριξη παιδιών, η εφαρμογή σχεδίων σταδιακής επανασύνδεσης, οι εποπτευόμενες μεταβάσεις και η υποστήριξη της εκτέλεσης δικαστικών αποφάσεων κατά τρόπο παιδοκεντρικό. Παράλληλα, πρέπει να προβλέπεται σαφές πλαίσιο παραπομπής, συνεργασίας με τις κοινωνικές υπηρεσίες και λειτουργικής εποπτείας, ώστε οι δομές αυτές να μην παραμείνουν διακηρυκτικές αλλά να αποκτήσουν πραγματική επιχειρησιακή δυνατότητα.

9. Στην πρόβλεψη κλιμακωτών και αναλογικών συνεπειών για τη συστηματική και αδικαιολόγητη παραβίαση δικαστικών αποφάσεων επικοινωνίας και για αποδεδειγμένες αποξενωτικές συμπεριφορές.

10. Στη διασφάλιση ότι το παιδί θα μπορεί να διατηρεί ουσιαστική σχέση και με τους δύο γονείς του, όταν δεν υπάρχει τεκμηριωμένος κίνδυνος, σύμφωνα με τη βασική αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού.

Η ουσία της προτεινόμενης ρύθμισης είναι σαφής. Το παιδί δεν μπορεί να παραμένει αόρατο θύμα μιας σύγκρουσης που το κράτος αντιμετωπίζει απλώς ως οικογενειακή διαφορά. Χρειάζεται σαφές, ενιαίο και εφαρμόσιμο πλαίσιο, με νομική ακρίβεια, θεσμική ευθύνη και παιδοκεντρική κατεύθυνση.

Χωρίς το προτεινόμενο πλαίσιο, η δικαστική ρύθμιση αποδυναμώνεται στην πράξη, η θεσμική ανταπόκριση παραμένει αποσπασματική και η ψυχική βλάβη του παιδιού κινδυνεύει να παγιωθεί.

Επιπλέον, ο προτεινόμενος νόμος εξασφαλίζει το δικαίωμα του παιδιού να διατηρεί ουσιαστική σχέση και με τους δύο γονείς, όπως προβλέπουν διεθνείς συμβάσεις (Σύμβαση ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, άρθρο 9). Με βάση όλα τα ανωτέρω, η Ελληνική Κυβέρνηση έχει καθήκον να τον φέρει προς συζήτηση και ψήφιση στην Εθνική Αντιπροσωπεία το ταχύτερο δυνατό.

Αθήνα, 28 Μαΐου 2026

Οι προτείνοντες Βουλευτές

Γεώργιος Μανούσος

Ιωάννης Δημητροκάλλης

Διονύσιος Βαλτογιάννης

ΠΡΟΤΑΣΗ ΝΟΜΟΥ

Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Γονεϊκής Αποξένωσης και Ενίσχυση της Προστασίας του Παιδιού

Άρθρο 1

Ορισμός και Πεδίο Εφαρμογής

1. Ως γονεϊκή αποξένωση νοείται το επαναλαμβανόμενο και αδικαιολόγητο μοτίβο συμπεριφορών, πράξεων ή παραλείψεων γονέα ή τρίτου προσώπου, το οποίο αποσκοπεί ή οδηγεί στη σοβαρή διατάραξη ή διάρρηξη του δεσμού του παιδιού με τον άλλο γονέα, χωρίς να υφίσταται πραγματικός, σοβαρός και τεκμηριωμένος λόγος προστασίας του παιδιού.
2. Η αξιολόγηση της γονεϊκής αποξένωσης γίνεται με βάση συγκεκριμένα περιστατικά, τη συστηματικότητα της συμπεριφοράς, την επίδρασή της στο παιδί και τη διασταύρωση των διαθέσιμων στοιχείων. Δεν συνιστά γονεϊκή αποξένωση η άρνηση ή αποφυγή επικοινωνίας που συνδέεται με αποδεδειγμένο κίνδυνο, κακοποίηση, παραμέληση ή άλλη σοβαρή απειλή για το παιδί.

Άρθρο 2

Μορφές γονεϊκής αποξένωσης

Ενδεικτικές μορφές γονεϊκής αποξένωσης δύνανται να αποτελούν, όταν είναι επαναλαμβανόμενες, αδικαιολόγητες και τεκμηριωμένες, οι ακόλουθες συμπεριφορές:

- α. Η συστηματική παρεμπόδιση ή ματαίωση της επικοινωνίας του παιδιού με τον άλλο γονέα, κατά παράβαση δικαστικής απόφασης ή συμφωνημένης ρύθμισης.
- β. Η σταθερή απαξίωση, υποτίμηση ή δυσφήμιση του άλλου γονέα ενώπιον του παιδιού, με τρόπο που επηρεάζει αρνητικά τη σχέση του παιδιού μαζί του.
- γ. Η καλλιέργεια αδικαιολόγητου φόβου, ενοχής, εχθρότητας ή απόρριψης προς τον άλλο γονέα.
- δ. Η απόκρυψη ουσιωδών πληροφοριών για την υγεία, την εκπαίδευση, την καθημερινότητα ή σημαντικά γεγονότα της ζωής του παιδιού.
- ε. Η συστηματική αποθάρρυνση ή ακύρωση της επαφής του παιδιού με τον άλλο γονέα ή με το συγγενικό και υποστηρικτικό του περιβάλλον.
- στ. Η διαστρέβλωση γεγονότων ή η καθοδηγούμενη αρνητική αναπλαισίωση της εικόνας του άλλου γονέα, όταν αποδεικνύεται ότι έχει ως σκοπό ή αποτέλεσμα την αδικαιολόγητη απομάκρυνση του παιδιού από αυτόν.
- ζ. Η χρήση αβάσιμων ή προσχηματικών ισχυρισμών με σκοπό την παρεμπόδιση της επικοινωνίας, εφόσον αυτό αποδεικνύεται από τα πραγματικά περιστατικά και αφού προηγηθεί έλεγχος για την ύπαρξη πραγματικού κινδύνου.

Άρθρο 3

Αξιολόγηση και Πραγματογνωμοσύνη

1. Η εκτίμηση περιστατικών γονεϊκής αποξένωσης πραγματοποιείται μέσω διεπιστημονικής και πολυπαραγοντικής αξιολόγησης από πιστοποιημένους επαγγελματίες ψυχικής υγείας και κοινωνικής προστασίας, εγγεγραμμένους σε ειδικό μητρώο του Υπουργείου Δικαιοσύνης.
2. Η αξιολόγηση βασίζεται σε συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά, στη χρονοσειρά γεγονότων, στη διασταύρωση πηγών, στην εξέταση τυχόν παραβιάσεων δικαστικών αποφάσεων, στην ακρόαση του παιδιού με τρόπο ασφαλή και κατάλληλο για την ηλικία του, στη συνεκτίμηση του σχολικού, κοινωνικού και οικογενειακού πλαισίου και στον προηγούμενο έλεγχο ύπαρξης πραγματικού κινδύνου, κακοποίησης ή παραμέλησης.
3. Η πραγματογνωμοσύνη ολοκληρώνεται εντός 30 ημερών, εκτός αν η πολυπλοκότητα της υπόθεσης επιβάλλει αιτιολογημένη παράταση.
4. Σε υποθέσεις στις οποίες τίθενται σοβαρές ενδείξεις διατάραξης ή διάρρηξης του γονικού δεσμού, το δικαστήριο δύναται να διατάσσει αξιολόγηση του ανηλίκου από ειδικά ορισμένο πραγματογνώμονα παιδοψυχολόγο ή παιδοψυχίατρο, εγγεγραμμένο στο ειδικό μητρώο του Υπουργείου Δικαιοσύνης.
Η εισήγηση του πραγματογνώμονα υποβάλλεται σε σφραγισμένο φάκελο προς τον δικάζοντα δικαστή και συνεκτιμάται κατά τη δικαιοδοτική κρίση, με γνώμονα το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, τη διασφάλιση της ψυχικής του ακεραιότητας και την αποφυγή δευτερογενούς θυματοποίησης.

Άρθρο 4

Ταχεία δικαστική διαδικασία

1. Οι υποθέσεις στις οποίες προβάλλονται τεκμηριωμένες ενδείξεις σοβαρής διατάραξης ή διάρρηξης του δεσμού παιδιού και γονέα εξετάζονται κατά προτεραιότητα, με αξιοποίηση των προβλεπόμενων διαδικασιών προσωρινής δικαστικής προστασίας και με δυνατότητα άμεσης εισαγγελικής παρέμβασης όταν συντρέχει κίνδυνος για το παιδί.
2. Το δικαστήριο δύναται να διατάσσει προσωρινά και αναλογικά μέτρα προστασίας του παιδιού και διασφάλισης της επικοινωνίας, εφόσον έχει προηγηθεί έλεγχος για την ύπαρξη πραγματικού κινδύνου και εφόσον τα μέτρα αυτά υπηρετούν το συμφέρον του παιδιού.
3. Οι αποφάσεις εκτελούνται άμεσα, με τρόπο παιδοκεντρικό, αναλογικό και μη τραυματικό για το παιδί.

Άρθρο 5

Κυρώσεις για μέτρα συμμόρφωσης

Σε περίπτωση αποδεδειγμένων αποξενωτικών συμπεριφορών, το δικαστήριο επιβάλλει κλιμακωτά και αναλογικά μέτρα, ανάλογα με τη βαρύτητα, τη συχνότητα, τη διάρκεια, την υπαιτιότητα και την επίδραση της συμπεριφοράς στο παιδί.

Τα μέτρα μπορεί να περιλαμβάνουν:

- α. Σύσταση συμμόρφωσης και ειδική αιτιολογημένη προειδοποίηση.
- β. Υποχρεωτική συμμετοχή σε πρόγραμμα γονεϊκής συμβουλευτικής ή ψυχοεκπαίδευσης.
- γ. Εποπτευόμενη εφαρμογή της επικοινωνίας ή υποστήριξη μεταβάσεων του παιδιού.
- δ. Χρηματική κύρωση σε περίπτωση επαναλαμβανόμενης και αδικαιολόγητης παραβίασης.
- ε. Τροποποίηση της ρύθμισης επικοινωνίας ή γονικής μέριμνας, εφόσον αυτό επιβάλλεται από το συμφέρον του παιδιού.
- στ. Περιορισμό της γονικής μέριμνας μόνο σε σοβαρές, επαναλαμβανόμενες και αποδεδειγμένες περιπτώσεις, όταν η συνέχιση της υφιστάμενης κατάστασης προκαλεί σοβαρή βλάβη στο παιδί.
- ζ. Υποχρεωτική συμμετοχή του γονέα που επιδεικνύει αποδεδειγμένες αποξενωτικές συμπεριφορές σε πρόγραμμα παιδοψυχολογικής συμβουλευτικής, γονεϊκής εκπαίδευσης ή θεραπευτικής υποστήριξης, με σκοπό την αποκατάσταση της ασφαλούς επικοινωνίας του παιδιού με τον άλλο γονέα και τη διασφάλιση της ψυχικής ισορροπίας του ανηλίκου.

Άρθρο 6

Ποινική προστασία

1. Όποιος, κατά παράβαση ισχύουσας δικαστικής απόφασης ή προσωρινής διαταγής, παρεμποδίζει συστηματικά και αδικαιολόγητα την επικοινωνία του παιδιού με τον άλλο γονέα, με τρόπο που προκαλεί σοβαρή διατάραξη του γονικού δεσμού, τιμωρείται σύμφωνα με τις προβλεπόμενες ποινικές διατάξεις, εφόσον η πράξη τελείται με υπαιτιότητα και δεν συντρέχει πραγματικός και τεκμηριωμένος λόγος προστασίας του παιδιού.
2. Πριν από την ποινική αξιολόγηση λαμβάνονται υπόψη η ύπαρξη τυχόν καταγγελιών κακοποίησης ή κινδύνου, η αξιολόγηση των αρμόδιων υπηρεσιών και η ανάγκη προστασίας του παιδιού από δευτερογενή θυματοποίηση.

Άρθρο 7

Εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων

1. Η εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων που αφορούν την επικοινωνία παιδιού και γονέα πραγματοποιείται με βάση ειδικό παιδοκεντρικό πρωτόκολλο πρώτης ανταπόκρισης.
2. Σε περίπτωση μη παράδοσης ή παρεμπόδισης της επικοινωνίας, η αρμόδια αστυνομική αρχή προβαίνει σε άμεση και τυποποιημένη καταγραφή του περιστατικού, της ισχύουσας δικαστικής ρύθμισης, της στάσης των γονέων και της τυχόν άρνησης του παιδιού, χωρίς άσκηση πίεσης ή εξαναγκασμού σε βάρος του ανηλίκου.
3. Η αστυνομική αρχή δεν αξιολογεί ψυχολογικά το παιδί και δεν αποφαίνεται ως προς τα αίτια της άρνησής του. Καταγράφει αντικειμενικά τα πραγματικά περιστατικά, διασφαλίζει την άμεση προστασία του ανηλίκου και ενημερώνει τις αρμόδιες αρχές.
4. Όταν υπάρχουν ενδείξεις συστηματικής παρεμπόδισης, σοβαρής ψυχικής επιβάρυνσης ή κινδύνου, ενημερώνεται αμέσως ο αρμόδιος εισαγγελέας ανηλίκων και οι κοινωνικές υπηρεσίες, ώστε να διαταχθούν τα κατάλληλα μέτρα προστασίας και αξιολόγησης.
5. Η ηλεκτρονική καταγραφή τηρείται με αυστηρή προστασία των προσωπικών δεδομένων του παιδιού και πρόσβαση μόνο των αρμόδιων αρχών.

Άρθρο 8

Κέντρα Αξιολόγησης, Υποστήριξης και Αποκατάστασης του Γονικού Δεσμού

1. Ιδρύονται σε κάθε Περιφέρεια Κέντρα Αξιολόγησης, Υποστήριξης και Αποκατάστασης του Γονικού Δεσμού, με αντικείμενο την παιδοκεντρική αξιολόγηση, τη συμβουλευτική γονέων, την ψυχολογική υποστήριξη παιδιών, την υποστήριξη ασφαλών μεταβάσεων και την εφαρμογή σχεδίων σταδιακής αποκατάστασης της επικοινωνίας, όπου αυτό είναι ασφαλές και σύμφωνο με το συμφέρον του παιδιού.
2. Τα Κέντρα στελεχώνονται κατ' ελάχιστον από ψυχολόγο, παιδοψυχίατρο ή ψυχίατρο, κοινωνικό λειτουργό και νομικό σύμβουλο, με ειδική εκπαίδευση σε οικογενειακές συγκρούσεις, παιδική προστασία, ενδοοικογενειακή βία και διατάραξη γονικού δεσμού.
3. Η λειτουργία τους τελεί υπό θεσμική εποπτεία και συνδέεται με τις εισαγγελικές, δικαστικές, κοινωνικές και εκπαιδευτικές υπηρεσίες.

Άρθρο 9

Εκπαίδευση Επαγγελματιών πρώτης γραμμής

1. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης, σε συνεργασία με τα συναρμόδια Υπουργεία, οργανώνει υποχρεωτικά προγράμματα εκπαίδευσης για δικαστικούς λειτουργούς, εισαγγελείς, αστυνομικούς, κοινωνικούς λειτουργούς, εκπαιδευτικούς, επαγγελματίες ψυχικής υγείας και στελέχη υπηρεσιών παιδικής προστασίας.

2. Η εκπαίδευση περιλαμβάνει την αναγνώριση¹¹ αποξενωτικών συμπεριφορών, τη διάκριση από τις περιπτώσεις πραγματικού κινδύνου ή κακοποίησης, την ασφαλή ακρόαση του παιδιού, την αποφυγή δευτερογενούς θυματοποίησης, την τήρηση χρονοσειράς γεγονότων, την εφαρμογή του ενιαίου πρωτοκόλλου αξιολόγησης και τη διατομεακή συνεργασία των υπηρεσιών.

Άρθρο 10

Εθνικό πρωτόκολλο αξιολόγησης και μητρώο πραγματογνωμόνων

1. Στο Υπουργείο Δικαιοσύνης καταρτίζεται εθνικό πρωτόκολλο αξιολόγησης υποθέσεων γονεϊκής αποξένωσης, το οποίο περιλαμβάνει κοινά κριτήρια αξιολόγησης, διαδικασίες διασταύρωσης πηγών, κανόνες δεοντολογίας και ειδικές προβλέψεις για τη διάκριση από περιπτώσεις πραγματικής κακοποίησης, βίας ή παραμέλησης.
2. Συστήνεται ειδικό μητρώο πιστοποιημένων πραγματογνωμόνων για υποθέσεις γονεϊκής αποξένωσης και οικογενειακών συγκρούσεων υψηλής έντασης.
3. Με απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης καθορίζονται τα προσόντα εγγραφής στο μητρώο, η διαδικασία πιστοποίησης, η περιοδική αξιολόγηση των πραγματογνωμόνων και κάθε αναγκαία λεπτομέρεια εφαρμογής.

Άρθρο 11

Μεταβατικές και εξουσιοδοτικές διατάξεις

1. Η ισχύς του παρόντος νόμου αρχίζει έξι μήνες μετά τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.
2. Εντός τριών μηνών από τη δημοσίευση εκδίδονται οι αναγκαίες κανονιστικές πράξεις για:
 - α. Τη σύσταση και λειτουργία μητρώου πιστοποιημένων πραγματογνωμόνων.
 - β. Το ενιαίο πρωτόκολλο αξιολόγησης περιστατικών διατάραξης του γονικού δεσμού.
 - γ. Το ειδικό αστυνομικό πρωτόκολλο πρώτης ανταπόκρισης.
 - δ. Τη λειτουργία των Κέντρων Αξιολόγησης, Υποστήριξης και Αποκατάστασης του Γονικού Δεσμού.
 - ε. Την ηλεκτρονική καταγραφή περιστατικών και την προστασία προσωπικών δεδομένων.
 - στ. Τα υποχρεωτικά προγράμματα εκπαίδευσης των εμπλεκόμενων φορέων.

Οι Προτείνοντες Βουλευτές

Γεώργιος Μανούσος

Ιωάννης Δημητροκάλλης

Διονύσιος Βαλτογιάννης